

intentionem Aristotelis, substantia intellectualis unitur, non per aliqua phantasmata, sed ut forma ipius.

Hoc autem quod dictum est de animatione cœli, non diximus quasi asserendo secundum fidei doctrinam, ad quam nihil pertinet sive sic, sive aliter dicatur: unde Augustinus in Enchiridion cap. LVIII. *Nec illud quidem certum habeo, utrum ad eandem societatem, scilicet Angelorum, pertineant Sol, & Luna, & cuncta sydera; quamvis nonnullis lucida esse corpora, (1) non tamen sensu, vel intelligentia videantur,*

CAPUT LXXI.

Quod anima immediate unitur corpori.

EX præmissis autem concludi potest quod anima immediate corpori unitur: nec oportet ponere aliquod medium quasi animam corpori uniens, vel phantasmata, sicut dicit Averroes; vel potentias ipsius, sicut quidam dicunt; vel etiam spiritum corporalem, sicut alii dixerunt. Ostensum est enim quod anima unitur corpori ut forma ejus: forma autem unitur materiæ absque omni medio: per se enim competit formæ quod sit actus corporis, & non per aliquid aliud: unde nec est aliquid unum faciens ex materia & forma, nisi agens, quod potentiam reducit ad actum, ut probat Aristoteles in VIII. Metaphysic. text. comm. ult. nam materia, & forma habent se ut potentia, & actus.

Potest tamen dici, aliquid esse medium inter animam & corpus, etsi non in essendo, tamen in movendo, & in via generationis. In movendo quidem, quia in motu quo anima movet corpus, est quidam ordo mobilium, & motorum: anima enim omnes operationes suas efficit per suas potentias, unde median- te potentia, movet corpus, & adhuc membra median- te spiritu, & ulterius unum organum mediante alio organo. In via autem generationis dispositiones ad formam præcedunt formam in materia, quamvis sint posteriores in essendo: unde & dispositiones corporis, quibus sit proprium perceptibile talis formæ, hoc modo possunt dici mediæ inter animam & corpus.

CAPUT LXXII.

Quod anima sit tota in toto, & tota in qualibet parte.

I. Part. quest. LXXVI. art. 8.

PER eadem autem ostendi potest, animam totam in toto corpore esse, & totam in singulis partibus. Oportet enim proprium actum in proprio perceptibili esse. Anima autem est actus corporis organi- ci, non unius organi tantum. Est igitur in toto corpore, & non in una parte tantum secundum suam essentiam, secundum quam est forma corporis. Sic autem anima est forma totius corporis, quod est etiam forma singularum partium: si enim esset forma totius, & non partium, non esset forma substantialis talis corporis; sicut forma domus quæ est forma totius, & non singularum partium est forma accidentalis.

Quod autem anima est forma substantialis totius, & partium, patet per hoc quod ab ea sortitur speciem & totum, & partes: unde ea abscedente, neque totum, neque partes remanent ejusdem speciei, nam oculus mortui, & caro ejus non dicuntur nisi

(1) Augustini textus non cum sensu.

æquivoce. Si igitur anima est actus singularum partium, actus autem est in eo cuius est actus; relinquuntur quod sit secundum suam essentiam in qualibet parte corporis. Quod autem tota manifestum est: quum enim totum dicatur per relationem ad partes, oportet totum diversimode accipi, sicut diversimode accipiuntur partes. Dicitur autem pars dupliciter: uno quidem modo inquantum dividitur aliquid secundum quantitatem, sicut bicubitum est pars tricubiti; alio modo inquantum dividitur aliquid secundum divisionem essentia, sicut forma, & materia dicuntur partes compositi. Dicitur ergo totum & secundum quantitatem, & secundum essentia perfectionem. Totum autem, & partes secundum quantitatem dicta, formis non conveniunt nisi per accidens, scilicet inquantum dividuntur divisione subjecti quantitatem habentis; totum autem, vel pars secundum perfectionem essentia invenitur in formis per se. De hac igitur totalitate loquendo, quæ per se formæ competit, in qualibet forma apparet quod est tota in toto, & tota in qualibet parte ejus: nam albedo, sicut secundum totam rationem albedinis est in toto corpore, ita & in parte qualibet ejus. Secus autem est de totalitate quæ per accidens attribuitur formis: sic enim non possumus dicere, quod tota albedo sit in qualibet parte. Si igitur est aliqua forma quæ non dividatur divisione subjecti, sicut sunt animæ animalium perfectorum, non erit opus distinctione, quum eis non competat nisi una totalitas; sed absolute dicendum est, eam totam esse in qualibet corporis parte; nec est hoc difficile apprehendere ei qui intelligit animam non sic esse indivisibilem ut punctum, neque sicut incorporeum corporeo conjungi, sicut corpora ad invicem conjunguntur, ut supra (cap. LVI. expositum est. Non est autem inconveniens animam, quum sit quædam forma simplex, & esse actum partium tam diversarum, quia unicuique formæ aptatur materia secundum suam congruentiam. Quanto autem aliqua forma est nobilior, & simplicior, tanto est majoris virtutis: unde anima, quæ est nobilissima inter formas inferiores, etsi simplex sit in substantia, est tamen multiplex in potentia, & multarum operationum, unde indiget diversis organis ad suas operationes complendas, quorum diversæ animæ potentia proprii actus esse dicuntur, sicut visus oculi, auditus aurium, & sic de aliis propter quod animalia perfecta habent maximam diversitatem in organis, plantæ vero minimam.

Hac igitur occasione à quibusdam Philosophis dicitur est, animam esse in aliqua parte corporis, sicut ab ipso Aristotele in Lib. de causa motus animalium cap. VI. dicitur esse in corde, quia aliqua potentia ejus illi parti corporis attribuitur: vis enim motiva, de qua Aristoteles in Libro illo agebat, est principaliter in corde, per quod anima in totum corpus motum, & alias hujusmodi operationes diffundit.

CAPUT LXXIII.

Quod intellectus possibilis non est unus in omnibus hominibus.

I. Part. quest. LXXVI. art. 2.

EX præmissis autem evidenter ostenditur, non esse unum intellectum possibilem omnium hominum qui sunt, & qui erunt, & qui fuerunt, ut Averroes in III. de Anima text. com. v. fingit.

Os-

7. Ostensum est autem quod substantia intellectus unitur corpori humano ut forma. Impossibile est autem unam formam esse nisi unius materia, quia proprius actus in propria potentia fit, sunt enim ad invicem proportionata. Non est igitur intellectus unus omnium hominum.

Adhuc. Unicuique motori debentur propria instrumenta: alia enim sunt instrumenta tibicinis, alia architectonis. Intellectus autem comparatur ad corpus ut motor ipsius, sicut Aristoteles declarat, & determinat in III. de Anima text. com. XLVII. Sicut igitur impossibile est quod architecton utatur instrumentis tibicinis, ita impossibile est quod intellectus unius hominis sit intellectus alterius hominis.

Præterea. Aristoteles in I. de Anima text. com. LVII. reprehendit antiquos de hoc quod disserentes de anima, nihil de proprio susceptibili dicebant, quasi esset contingens (secundum Pythagoricas fabulas) quamlibet animam quodlibet corpus inducere. Non est igitur possibile quod anima canis ingrediatur corpus lupi, vel anima hominis aliud corpus quam hominis. Sed quæ est proportio animæ hominis ad corpus hominis, eadem est proportio animæ hujus hominis ad corpus hujus hominis. Non est igitur possibile animam hujus hominis ingredi aliud corpus quam istius hominis. Sed anima hujus hominis est per quam hic homo intelligit: homo enim per animam intelligit, secundum sententiam Aristotelis in I. de Anima text. com. LXV. Non est igitur unus intellectus istius, & illius hominis.

Amplius. Ab eodem aliquid haberi esse, & unitatem: unum enim, & ens se consequuntur. Sed unumquodque habet esse per suam formam. Ergo & unitas rei sequitur unitatem formæ. Impossibile est igitur diversorum individuum hominum esse formam unam. Forma autem hujus hominis est anima intellectiva. Impossibile est igitur omnium hominum esse unum intellectum.

Si autem dicatur, quod anima sensitiva hujus hominis sit alia ab anima sensitiva illius, & pro tanto non sit unus homo, licet sit unus intellectus; hoc stare non potest. Propria enim operatio cujuslibet rei consequitur, & demonstrat speciem ipsius. Sicut autem animalis propria operatio est sentire, ita hominis propria operatio est intelligere, ut Aristoteles dicit in I. Ethic. cap. IX. unde oportet quod sicut homo individuum est animal propter sensum, secundum Aristotelem in II. de Anima text. com. XVII. ita sit homo propter id quo intelligit. Id autem quo intelligit anima, vel homo per animam, est intellectus possibilis, ut dicitur in III. de Anima text. com. V. Est igitur hoc individuum homo per intellectum possibilem. Si igitur hic homo habet aliam animam sensitivam cum alio homine, non autem alium intellectum possibilem, sed unum & eundem, sequitur, quod sint duo animalia, sed non duo homines; quod patet impossibile esse. Non igitur est unus intellectus possibilis omnium hominum.

His autem rationibus respondet Commentator prædictus in III. de Anima (text. com. V. dicens, quod intellectus possibilis continuatur nobiscum per formam suam, scilicet per speciem intelligibilem, cujus unum subjectum est phantasma in nobis existens, quod est in diversis diversum; & sic intellectus possibilis numeratur in diversis, non ratione suæ substantia, sed ratione suæ formæ.

Quod autem hæc responsio nulla sit, apparet per ea quæ supra cap. LXIX. dicta sunt. Ostensum est enim supra, quod non est possibile hominem intel-

ligere, si sic solum intellectus possibilis continuaretur nobiscum. Dato autem quod prædicta continuatio sufficeret ad hoc quod homo esset intelligens, adhuc responsio dicta rationes supradictas non solvit. Secundum enim dictam positionem nihil ad intellectum pertinens remanebit numeratum secundum multitudinem hominum, nisi solum phantasma; hoc ipsum phantasma non erit numeratum, secundum quod intellectum est in actu, quia sic est in intellectu possibili, & est abstractum à materialibus conditionibus per intellectum agentem. Phantasma autem, secundum quod est intellectum in potentia, non excedit gradum animæ sensitivæ.

Adhuc. Non remanebit alius hic homo ab illo nisi per animam sensitivam; & sequitur prædictum in conveniens, quod non sint plures homines hic, & ille.

Præterea. Nihil sortitur speciem per id quod est in potentia, sed per id quod est actu. Phantasma autem, secundum quod est numeratum, est tantum in potentia ad esse intelligibile. Ergo per phantasma, secundum quod numeratur, non sortitur hoc individuum speciem animalis intellectivi, quod est ratio hominis; & sic remanebit, illud quod speciem humanam dat, non esse numeratum in diversis.

Adhuc. Illud per quod speciem sortitur unumquodque vivens, est perfectio prima, & non perfectio secunda, ut patet per Aristotelem in II. de Anima text. com. V. & VI. Phantasma autem non est perfectio prima, sed perfectio secunda: est enim hinc motus factus à sensu secundum actum, ut dicitur in II. de Anima (text. com. CLXXI). Non igitur est ipsum phantasma quod numeratur, à quo homo speciem habet.

Amplius. Phantasmata, quæ sunt intellecta in potentia, diversa sunt. Illud autem quo aliquid speciem sortitur, oportet esse unum, nam species una est unius. Non igitur per phantasmata, prout ponuntur numerari in diversis ut sunt intellecta in potentia, homo speciem sortitur.

Item. Illud à quo homo sortitur speciem, oportet semper esse manens in eodem individuo dum durat: alias individuum non semper esset unius & ejusdem speciei, sed quandoque hujus, quandoque illius. Phantasmata autem non semper eadem manent in uno homine, sed quædam de novo adveniunt, & quædam præexistentia abolerunt. Individuum igitur hominis neque per phantasma sortitur speciem, neque per ipsum continuatur principio suæ speciei, quod est intellectus possibilis.

Si autem dicatur, quod hic homo non sortitur speciem ab ipsis phantasmatis, sed à virtutibus, in quibus sunt phantasmata, scilicet imaginativa, memorativa, & cognitiva, quæ est propria homini, quam Aristoteles in III. de Anima text. com. XX. passivum intellectum vocat: ad huc sequuntur eadem inconvenientia.

Quia cum virtus cogitativa habeat operationem solum circa particularia, quorum intentiones dividit, & componit & habeat organum corporale, per quod agit, non transcendit genus animæ sensitivæ. Homo autem ex anima sensitiva non habet quod sit homo, sed quod sit animal. Adhuc igitur relinquuntur quod numeretur in nobis solum id quod competit homini inquantum est animal.

Præterea. Virtus cogitativa, cum operetur per organum, non est id quo intelligimus, cum intelligere non sit operatio alicujus organi. Id autem quo intelligimus, est id quo homo est homo, cum intelligere sit propria operatio hominis, consequens ejus spe-

P

ciem

ciem. Non est igitur hoc individuum homo per virtutem cogitativam, neque hæc virtus est id per quod homo substantialiter differt à brutis, ut Commentator prædictus fingit III. de Anima text. com. VIII.

3. Adhuc. Virtus cogitativa non habet ordinem ad intellectum possibilem, quo intelligit homo, nisi per suum actum quo præparantur phantasmata, ut per intellectum agentem fiant intelligibilia actus, & perficientia intellectum possibilem. Operatio autem ista non semper eadem manet in nobis. Impossibile est igitur quod homo per eam vel continetur principio speciei humanæ, vel per eam habeat speciem. Sic igitur patet quod prædicta responsio omnino confutanda est.

4. Item. Id quo aliquid operatur aut agit, est principium ad quod sequitur operatio, non solum quantum ad esse ipsius, sed etiam quantum ad multitudinem, aut unitatem: ab eodem enim calore non est nisi unum calefacere, sive una calefactio activa, quamvis possit esse multiplex caleferi, sive multæ calefactiones passivæ secundum diversitatem calefactorum simul per unum calorem. Intellectus autem possibilem est quo intelligitur anima, ut dicit Aristoteles in III. de Anima text. com. v. Si igitur intellectus possibilem hujus & illius hominis sit unus & idem numero, necesse erit etiam intelligere utriusque esse unum & idem; quod patet esse impossibile: nam diversorum individuum impossibile est esse operationem unam. Impossibile est igitur intellectum possibilem esse unum hujus & illius.

Si autem dicatur, quod ipsum intelligere multiplicatur secundum diversitatem phantasmatum; hoc stare non potest.

1. Sicut enim dictum est, unius agentis una est actio, quæ multiplicatur solum secundum diversa subjecta in quæ transit illa actio. Intelligere autem, & velle, & hujusmodi, non sunt actiones transientes in exteriorem materiam, sed manent in ipso agente quasi perfectiones ipsius agentis, ut patet per Aristotelem in XII. Metaphys. text. com. XLIX. Non potest igitur unum intelligere intellectus possibilem multiplicari per diversitatem phantasmatum.

2. Præterea. Phantasmata se habent ad intellectum possibilem ut activum quodammodo ad passivum, secundum quod Aristoteles dicit in II. de Anima text. com. II. quod intelligere quoddam pati est. Pati autem ipsum patientis diversificatur secundum diversas formas activorum, sive speciei, non secundum diversitatem eorum: in uno enim passivo sequitur simul à duobus activis, scilicet calefaciente, & desiccante, caleferi, & desiccati; non autem à duobus calefacientibus sequitur in uno calefactibili duplex caleferi, sed unum tantum; nisi forte sint diversæ speciei caloris: cum enim calor duplex unius speciei non possit esse in uno subjecto; motus autem numeretur secundum terminum ad quem, si sit unius temporis, & ejusdem subjecti, non poterit esse duplex caleferi in uno subjecto: & hoc dico, nisi sit alia speciei caloris, sicut ponitur in semine calor ignis, cæli, & animæ. Ex diversitate igitur phantasmatum intelligere intellectus possibilem non multiplicatur nisi secundum diversarum specierum intelligentiam; ut dicamus, quod aliud est ejus intelligere prout intelligit hominem, & prout intelligit equum. Sed horum unum intelligere simul convenit omnibus hominibus. Ergo ad hoc sequitur quod idem intelligere numero sit hujus hominis & illius.

3. Adhuc. Intellectus possibilem intelligit hominem, non secundum quod est hic homo, sed inquan-

tum est homo simpliciter, secundum rationem speciei. Hæc autem ratio una est, quantumcumque phantasmata hominis multiplicentur vel in uno homine, vel in diversis secundum diversa individua hominis, quorum proprie sunt phantasmata. Multiplicatio igitur phantasmatum non potest esse causa, quod multiplicetur ipsum intelligere intellectus possibilem respectu unius speciei; & sic adhuc remanebit una actio numero diversorum hominum.

4. Item. Proprium subjectum habitus scientiæ est intellectus possibilem, quia ejus actus est considerare secundum scientiam. Accidens autem, si sit unum secundum speciem, non multiplicatur nisi secundum subjectum. Si igitur intellectus possibilem sit unum omnium hominum, necesse erit quod scientiæ habitus, si sit idem secundum speciem, puta habitus Grammaticæ, sit idem numero in omnibus hominibus; quod est inopinabile. Non est igitur intellectus possibilem unus in omnibus.

Sed ad hoc dicunt: quod subjectum habitus scientiæ non est intellectus possibilem, sed intellectus passivus, & virtus cogitativa: quod quidem esse non potest.

1. Nam, sicut probat Aristoteles in II. Ethic. cap. I. ex similibus actibus fiunt similes habitus, & similes etiam actus reddunt. Ex actibus autem intellectus possibilem fit habitus scientiæ in nobis, & ad eodem actus, potentes sumus secundum habitum scientiæ. Habitus igitur scientiæ est in intellectu possibilem, non passivo.

2. Adhuc. Scientia est de conclusionibus demonstrationum: nam demonstratio est syllogismus faciens scire, ut Aristoteles dicit in I. Posteriorum text. com. v. Conclusiones autem demonstrationum sunt universales, sicut & principia. Est igitur in illa virtute quæ est cognitiva universalium. Intellectus autem passivus non est cognoscitivus universalium, sed particularium intentionum. Non est igitur subjectum habitus scientiæ.

3. Præterea. Contra hoc sunt plures rationes adductæ supra, cum de unione intellectus possibilem ad hominem ageretur. Videntur autem ex hoc fuisse deceptio in ponendo, habitum scientiæ in intellectu passivo esse, quia homines inventiuntur promptiores, vel minus prompti ad scientiarum considerationes secundum diversam dispositionem virtutis cogitivæ, & imaginativæ.

1. Sed ista promptitudo dependet ab illis virtutibus sicut ex dispositionibus remoris, prout etiam dependet à bonitate tactus, & corporis complexionione, secundum quod dicit Aristoteles in II. de Anima text. com. xciv. homines boni tactus, & molis carnis, esse bene aptos mente. Ex habitu autem scientiæ inest facultas considerandi sicut ex proximo principio actus: oportet enim quod habitus scientiæ perficiat potentiam qua intelligimus, ut agat cum voluerit faciliter, sicut & alii habitus potentias in quibus sunt.

2. Item. Dispositiones prædictarum virtutum sunt ex parte objecti, scilicet phantasmatis, quod propter bonitatem harum virtutum præparatur ad hoc quod faciliter fiat intelligibile actus per intellectum agentem. Dispositiones autem quæ sunt ex parte objectorum, non sunt habitus, sed quæ sunt ex parte potentiarum; non enim dispositiones quibus terribilia fiunt magis toleranda, sunt habitus fortitudinis, sed dispositio qua pars animæ, scilicet irascibilis, disponitur ad terribilia sustinenda. Ergo manifestum est quod habitus scientiæ non est in intellectu passivo, ut Com-

men-

mentator prædictus dicit, sed magis in intellectu possibilem.

3. Item. Si unus est intellectus possibilem omnium hominum, oportet ponere intellectum possibilem semper fuisse, si homines semper fuerunt, sicut ponunt: & multo magis intellectum agentem, quia agens est honorabilius patiente, ut Aristoteles dicit III. de Anima text. com. xix. Sed si agens est æternum, & recipiens æternum, oportet recepta esse æterna. Ergo species intelligibiles ab æterno fuerunt in intellectu possibilem: non igitur de novo erit quod recipiat aliquas species intelligibiles. Ad nihil autem sensus, & phantasia sunt necessaria ad intelligendum, nisi ut ab eis accipiantur species intelligibiles. Sensus igitur non erit necessarius ad intelligendum, neque phantasia; & redibit opinio Platonis (in Menon.) quod scientiam non acquirimus per sensus, sed ab eis excitamur ad rememorandum prius scita.

Sed ad hoc respondet prædictus Commentator, quod species intelligibiles habent duplex subjectum: ex uno quorum habent æternitatem, scilicet ab intellectu possibilem; ab alio autem habent novitatem, scilicet à phantasmate: sicut etiam speciei visibilis subjectum est duplex, scilicet res extra animam, & potentia visiva.

Hæc autem responsio stare non potest.

1. Impossibile enim est quod actio, & perfectio æterni dependeat ab aliquo temporali. Phantasmata autem temporalia sunt, & de novo quotidie in nobis facta ex sensu. Impossibile est igitur quod species intelligibiles, quibus intellectus possibilem fit actus, & operatur, dependeat à phantasmatis, sicut species visibiles dependent à rebus quæ sunt extra animam.

2. Amplius. Nihil recipit quod jam habet: quia recipiens oportet esse denudatum à recipiente, secundum Aristotelem III. de Anima text. com. iv. Sed species intelligibiles ante meum sentire, vel tuum, fuerunt in intellectu possibilem: non enim qui fuerunt ante nos, intellexissent, nisi intellectus possibilem fuisset reductus in actum per species intelligibiles. Nec potest dici, quod species illæ prius receptæ in intellectu possibilem, esse cessaverint: quia intellectus possibilem non solum recipit, sed conservat quæ recipit: unde in III. de Anima text. com. vi. dicitur esse locus specierum. Igitur ex phantasmatis nostris non recipiuntur species in intellectu possibilem: frustra igitur per intellectum agentem fiunt intelligibilia actu nostra phantasmata.

3. Item. Receptum est in recipiente per modum recipientis. Sed intellectus secundum se est supra motum. Ergo quod recipitur in eo, recipitur fixe & immobiliter.

4. Præterea. Cum intellectus sit superior virtus quam sensus, oportet quod sit magis unita: & ex hoc videmus quod unus intellectus habet iudicium de diversis generibus sensibilibus, quæ ad diversas potentias sensitivas pertinent: unde accipere possumus, quod operationes pertinentes ad diversas potentias sensitivas, in uno intellectu adunantur. Potentiarum autem sensitivarum quædam recipiunt tantum ut sensus; quædam autem retinent, ut imaginatio, & memoria, unde & thesauri dicuntur. Oportet igitur quod intellectus possibilem & recipiat, & retineat jam recepta.

5. Amplius. In rebus naturalibus vanum est dicere, quod id ad quod pervenitur per motum, non permaneat, sed statim esse desinat: propter quod repudiatur positio dicentium, omnia semper moveri

(Heraclici, teste Aristotele IV. Metaph. text. com. xxii.) oportet enim motum ad quietem terminari. Multo igitur minus dici potest, quod receptum in intellectu possibilem non conservetur.

6. Adhuc. Si ex phantasmatis quæ sunt in nobis, intellectus possibilem non recipit aliquas species intelligibiles, quia jam recepit à phantasmatis eorum qui fuerunt ante nos; pari ratione à nullorum phantasmatis recipit quos alii præcesserunt. Sed quoslibet alii præcesserunt, si mundus æternus est, ut ponunt. Numquam igitur intellectus possibilem recipit aliquas species à phantasmatis: frustra igitur ponitur intellectus ab Aristotele III. de Anima text. com. xvi. ut faciat phantasmata esse intelligibilia actu.

7. Præterea. Ex hoc videretur sequi quod intellectus possibilem non indigeat phantasmatis ad intelligendum. Non autem per intellectum possibilem intelligimus. Neque igitur nos sensu, & phantasmate indigebimus ad intelligendum: quod est manifeste falsum, & contra sententiam Aristotelis III. de Anima text. com. xxxix.

Si autem dicatur, quod pari ratione non indigebimus phantasmate ad considerandum ea, quorum species intelligibiles sunt in intellectu conservatæ, etiam si intellectus possibilem sint plures in diversis: quod est contra Aristotelem, qui dicit III. de Anima text. com. xxx. quod nequaquam sine phantasmate intelligitur anima: patet quod non est conveniens obviatio. Intellectus enim possibilem, sicut & quælibet substantia, operatur secundum modum suæ naturæ. Secundum autem naturam suam est forma corporis: unde intelligitur quidem immaterialia, sed inspicit ea in aliquo materiali: cuius signum est quod in doctrinis universalibus exempla particularia ponuntur, in quibus quod dicitur, inspicitur. Alio ergo modo se habet intellectus possibilem ad phantasma, quo indiget ante speciem intelligibilem, & alio modo postquam recepit speciem intelligibilem: ante enim indiget eo, ut ab eo accipiat speciem intelligibilem, unde se habet ad intellectum possibilem ut objectum movens; sed post speciem in eo receptam indiget eo quasi instrumento, sive fundamento suæ speciei; unde se habet ad phantasmata sicut causa efficiens. Secundum enim imperium intellectus formatur in imaginatione phantasma conveniens tali speciei intelligibili, in quo resplendet species intelligibilis sicut exemplar in exemplato, sive in imagine. Si ergo intellectus possibilem semper habuisset species, numquam compararetur ad phantasmata sicut recipiens ad objectum movens.

8. Item. Intellectus possibilem est quo anima, & homo intelligit, secundum Aristotelem. Si autem intellectus possibilem est unus omnium, ac æternus, oportet quod in ipso jam sint receptæ omnes species intelligibiles eorum quæ à quibuslibet hominibus sunt scita, vel fuerunt. Quilibet igitur nostrum qui per intellectum possibilem intelligit, immo cuius intelligere est ipsum intelligere intellectus possibilem, intelliget omnia quæ sunt, vel fuerunt à quibuscumque intellecta: quod patet esse falsum.

Ad hoc autem Commentator prædictus respondet, dicens III. de Anima text. com. v. quod nos non intelligimus per intellectum possibilem, nisi secundum quod continuatur nobis per nostras phantasmas; & quia non sunt eadem phantasmata apud omnes, nec eodem modo disposita, nec quicquid intelligit unus, intelligit alius. Et videtur hæc responsio consonare præmissis. Nam etiam si intellectus possibilem non est unus, non intelligimus ea quorum specie,

sunt in intellectu possibili, nisi adsint phantasmata ad hoc disposita.

Sed quod dicta responsio non possit totaliter inconueniens evitare, sic patet. Cum intellectus possibilis factus est actu per speciem intelligibilem receptam, potest agere per se ipsum, ut dicit Aristoteles in III. de Anima text. comm. viii. unde videmus, quod illud cuius scientiam semel accepimus, est in potestate nostra iterum considerare, cum volumus, nec impedimur propter phantasmata: quia in potestate nostra est formare phantasmata accommodata considerationi quam volumus, nisi forte esset impedimentum ex parte organi cuius est, sicut accidit in phreneticis, & lethargicis, qui non possunt habere liberum actum phantasie, & memoratiue. Et propter hoc Aristoteles dicit in VIII. Physicor. quod ille qui jam habet habitum scientie, licet sit potentia considerans, non indiget motore, qui reducat eum de potentia in actum, nisi removente prohibens; sed potest ipse exire in actum considerationis, ut vult. Si autem in intellectu possibili sunt species intelligibiles omnium scientiarum (quod oportet dicere, si est unus, & aternus) necessitas phantasmatum ad intellectum possibilem erit sicut est illius qui jam habet scientiam, ad considerandum secundum scientiam illam: quod etiam sine phantasmatis non posset. Cum igitur quilibet homo intelligat per intellectum possibilem, secundum quod est reductus in actum per species intelligibiles, quilibet homo poterit considerare, cum voluerit, scita omnium scientiarum; quod est manifeste falsum: sic enim nullus indigeret doctore ad acquirendum scientiam. Non igitur est unus, & aternus intellectus possibilis.

CAPUT LXXIV.

De opinione Avicennae, qui posuit formas intelligibiles non conservari in intellectu possibili.

I. Part. quest. LXXIX. art. 6.

Prædictis autem rationibus obviare videntur quæ Avicenna ponit: dicit enim in suo Libro de Anima cap. vi. quod in intellectu possibili non remanent species intelligibiles, nisi quamdiu actu intelliguntur. Quod quidem ex hoc probare nititur, quia quamdiu formæ apprehensæ manent in potentia apprehensiva, actu apprehenduntur; ex hoc enim fit sensus in actu, & similiter intellectus in actu est intellectum in actu: unde videtur quod quodcumque sensus, vel intellectus est factus unum cum sensato, vel intellecto, secundum hoc quod habet formam ipsius, fit apprehensio in actu per sensum, vel per intellectum. Vires autem quæ conservant formas non apprehensas in actu, dicit non esse vires apprehensivas, sed thesauros virtutum apprehensivarum; sicut imaginatio, quæ est thesaurus formarum apprehensarum per sensum; & memoria secundum ipsum, quæ est secundus thesaurus intentionum apprehensarum absque sensu, sicut cum ovis apprehendit inimicitiam lupi. Hoc autem contingit huiusmodi virtutibus quod conservant formas non apprehensas actu, inquantum habent quædam organa corporea, in quibus recipiuntur formæ receptione propinqua apprehensioni, & propter hoc virtus apprehensiva convertens se ad huiusmodi thesauros, apprehendit in actu. Constat autem quod intellectus possibilis est vir-

(1) Al. notum, et...

tus apprehensiva, & quod non habet organum corporeum. Unde concludit, quod impossibile est quod species intelligibiles conserventur in intellectu possibili, nisi quamdiu intelligit actu. Oportet ergo quod vel ipsæ species intelligibiles conserventur in aliquo organo corporeo, sive in aliqua virtute habente organum corporeum; vel oportet quod formæ intelligibiles sint per se existentes, ad quas comparetur intellectus possibilis noster sicut speculum ad res quæ videntur in speculo; vel oportet quod species intelligibiles fluant in intellectum possibilem de novo ab aliquo agente separato, quodcumque actu intelligit. Primum autem horum trium est impossibile: quia formæ existentes in potentiis utentibus organis corporalibus, sunt intelligibiles in potentia tantum. Secundum autem est opinio Platonis, quam reprobat Aristoteles in I. Metaph. text. comm. xxv. & infra. Unde concludit tertium, quod quodcumque intelligimus actu, fluunt species intelligibiles in intellectum possibilem nostrum ab intellectu agente, quem ponit ipse quamdam substantiam separatam.

Si vero aliquis objiciat contra eum, quod tunc non est differentia inter hominem, cum primo addiscit, & cum postmodum vult considerare in actu quæ prius didicit: respondet, quod addiscere nihil aliud est, quam acquirere perfectam habitudinem conjungendi se intelligentiæ agenti ad recipiendum ab ea formam intelligibilem: & ideo ante addiscere est nuda potentia in homine ad talem receptionem, addiscere vero est sicut potentia adaptata.

Videtur etiam huic opinioni consonare quod Aristoteles in Lib. de memoria cap. i. ostendit, memoriam non esse in parte intellectiva, sed in parte animæ sensitiva: ex quo videtur quod conservatio specierum intelligibilium non pertinet ad partem intellectivam.

Sed si diligenter consideretur, hæc positio quantum ad originem parum aut nihil differt a positione Platonis. Posuit enim Plato, formas intelligibiles esse quasdam substantias separatas, a quibus scientia fluebat in animas nostras: hic autem ponit ab una substantia separata, quæ est intellectus agens secundum ipsum, scientiam in animas nostras fluere. Non autem differt quantum ad modum acquirendi scientiam, utrum ab una, vel pluribus substantiis separatæ nostra causetur scientia: utrobique enim sequetur quod scientia nostra non causetur a sensibilibus: cuius contrarium apparet per hoc quod qui caret aliquo sensu, caret scientia sensibilium quæ cognoscuntur per sensum illum.

Dicere autem, quod per hoc quod intellectus possibilis inspicit singularia, quæ sunt in imaginatione, illustratur luce intellectus agentis ad cognoscendum universale; & quod actiones virtutum inferiorum, scilicet imaginationis, & memoratiue, & cogitatiue, sunt aptantes animam ad recipiendam emanationem intelligentiæ agentis: est (1) novum.

1. Videmus enim, quod anima nostra tanto magis disponitur ad recipiendum a substantiis separatæ, quanto magis a corporalibus, & sensibilibus removetur: per recessum enim ab eo quod infra est, acceditur ad id quod supra est. Non igitur est verisimile quod per hoc quod anima respicit ad phantasmata corporalia, disponatur ad recipiendam influentiam intelligentiæ separatæ. Plato autem radicem suæ positionis melius est prosecutus: posuit enim quod sensibilia non sunt disponentia animam ad recipiendum influentiam formarum separataram, sed solum per-

pergescentia intellectum ad considerandum ea, quorum scientiam habebat ab exteriori causatam: ponebat enim, quod a principio a formis separatæ causabatur scientia in animabus nostris omnium seibilibum: unde addiscere dixit esse quoddam reminisci. Et hoc necessarium est secundum ejus positionem: nam cum substantiæ separatæ sint immobiles, & semper eodem modo se habentes, semper ab eis resplendet scientia rerum in anima nostra, quæ est ejus capax.

2. Amplius. Quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis. Esse autem intellectus possibilis est magis firmum quam esse materiæ corporalis. Cum igitur formæ fluentes in materiam corporalem ab intelligentia agente, secundum ipsum, conserventur in ea, multo magis conservantur in intellectu possibili.

3. Adhuc. Cognitio intellectiva est perfectior sensitiva. Si igitur in sensitiva cognitione est aliquid conservans apprehensa, multo fortius hoc erit in cognitione intellectiva.

4. Item. Videmus quod diversa, quæ in inferiori ordine potentiarum pertinent ad diversas potentias, in superiori ordine pertinent ad unum, sicut sensus communis apprehendit sensata omnium sensuum propriorum. Apprehendere igitur & conservare, quæ in parte animæ sensitivæ pertinent ad diversas potentias, oportet quod in suprema potentia, scilicet intellectu, uniantur.

5. Præterea. Intelligentia agens, secundum ipsum, influit omnes scientias. Si igitur addiscere nihil est aliud quam aptari ut uniarur intelligentiæ agenti, qui addiscit unam scientiam, non magis addiscit illam quam aliam; quod patet esse falsum.

6. Patet etiam quod hæc opinio est contra sententiam Aristotelis, qui dicit in III. de Anima text. comm. vi. quod intellectus possibilis est locus specierum, quod nihil aliud est dicere quam ipsum esse thesaurum intelligibilium specierum, ut verbis Avicennæ utamur.

Item. Postea text. comm. viii. subjungit, quod quando intellectus possibilis acquirit scientiam, est potens operari per se ipsum, licet non actu intelligat. Non igitur indiget influentia alicujus superioris agentis.

Dicit etiam in VIII. Physic. text. comm. xxxii. quod ante addiscere est homo in potentia essentiali ad scientiam, & ideo indiget motore per quem reducat in actum; non autem postquam jam didicit, indiget per se motore. Ergo non indiget influentia intellectus agentis.

Dicit etiam in III. de Anima text. comm. xxxi. quod phantasmata se habent ad intellectum possibilem sicut sensibilia ad sensum: unde patet quod species intelligibiles sunt in intellectu possibili a phantasmatis, & non a substantia separatæ.

Rationes autem quæ videntur in contrarium esse, non est difficile solvere.

Intellectus enim possibilis est in actu perfecto secundum species intelligibiles, cum considerat actu; cum vero non considerat actu, non est in actu perfecto secundum illas species, sed se habet medio modo inter potentiam & actum. Et hoc est quod Aristoteles dicit in III. de Anima text. comment. viii. quod cum hac pars, scilicet intellectus possibilis, unaquæque sciat, sciens dicitur secundum actum: hoc autem accidit cum possit operari per se ipsum. Est quidem tunc potentia simile quodammodo, non tamen similiter est ante addiscere, aut invenire.

Memoria vero in parte sensitiva ponitur, quia

est alicujus prout cadit sub determinato tempore, non enim est nisi præteriti: ideo cum non abstrahatur a singularibus conditionibus, non pertinet ad partem intellectivam, quæ est universalium. Sed per hoc non excluditur quin intellectus possibilis sit conservativus intelligibilium, quæ abstrahuntur ab omnibus conditionibus particularibus.

CAPUT LXXV.

Solutio rationum quibus videtur probari unitas intellectus possibilis.

I. Part. quest. LXXVI. art. 3.

Ad probandum autem unitatem intellectus possibilis, quædam rationes adducuntur, quas oportet ostendere efficaces non esse.

1. Videtur enim quod omnis forma quæ est una secundum speciem, & multiplicatur secundum numerum, individuetur per materiam: quæ enim sunt unum specie, & multa secundum numerum, conveniunt in forma, & distinguuntur secundum materiam. Si igitur intellectus possibilis in diversis hominibus sit multiplicatus secundum numerum, cum sit unus secundum speciem, oportet quod sit individuatus in hoc & in illo per materiam. Non autem per materiam quæ sit pars sui: quia sic esset receptio ejus de genere receptionis materiæ primæ, & reciperet formas individuales; quod est contra naturam intellectus. Relinquitur ergo quod individuetur per materiam quæ est corpus hominis, cuius ponitur forma. Omnis autem forma individualia per materiam cuius est actus, est forma materialis: oportet enim quod esse cujuslibet rei dependeat ab eo a quo dependet individualis ejus: sicut enim principia communia sunt de essentia speciei, ita principia individualia sunt de essentia hujus individui. Sequitur ergo quod intellectus possibilis sit forma materialis, & per consequens quod non recipiat alicuius, neque operetur sine organo corporeo; quod est etiam contra naturam intellectus possibilis. Igitur intellectus possibilis non multiplicatur in diversis hominibus, sed est unus omnium hominum.

2. Item. Si intellectus possibilis esset alius in hoc & in illo homine, oporteret quod species intellecta esset alia numero in hoc & in illo, una vero in specie: cum enim specierum intellectarum in actu proprium subjectum sit intellectus possibilis, oportet quod multiplicato intellectu possibili, multiplicentur species intelligibiles secundum numerum in diversis. Species autem, aut formæ quæ sunt eadem secundum speciem, & diversæ secundum numerum, sunt formæ individuales, quæ non possunt esse formæ intelligibiles, quia intelligibilia sunt universalia, non particularia. Impossibile est igitur intellectum possibilem esse multiplicatum in diversis individuis hominum: necesse est igitur quod sit unus in omnibus.

3. Adhuc. Magister scientiam quam habet, transfundit in discipulum. Aut igitur eandem numero, aut aliam diversam numero, etsi sit eadem in specie. Secundum videtur impossibile esse: quia sic Magister causaret scientiam suam in discipulo, sicut causat formam suam in aliquo, generando sibi simile in speciem; quod videtur pertinere ad agentia materialia. Oportet ergo quod eandem scientiam numero causet in discipulo; quod esse non posset, nisi esset unus intellectus possibilis utriusque. Necesse igitur videtur intellectum possibilem esse unum omnium hominum.